

Miskolci Egyetem
Bartók Béla Zeneművészeti Kar

A korai zongoratanulás lehetőségei

Konzulens tanár:

Gulybánné Varga Krisztina

mesteroktató

Készítette:

Horváth Laura

Osztatlan tanári –
zenetanár (zongora)

Miskolc

2021

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Gyermeki fejlődés.....	4
2. A zenetanulás hatásai	5
3. Mely életkorok lehetnek ideálisak a zongoratanulás elkezdéséhez?.....	7
4. A kisiskolás- és az óvodáskorban kezdett zongoratanulás előnyei	8
5. Felmérés a hangszeres tanulás kezdetéről (saját kutatás)	9
6. Óvodáskori zongoratanulás	16
6.1. Spontán tanulás	16
6.2. Csodagyerekek.....	16
6.3. Szolfézs nélkül.....	17
6.4. Hangszeren való tájékozódás	18
6.5. Kottaolvasás.....	19
6.6. Zenei írás.....	21
6.7. Ötletek, módszerek.....	22
6.8. Szakmai együttműködés	24
Összegzés.....	26
Irodalomjegyzék.....	27
Függelék.....	28

Bevezetés

„Művészet nélkül szinte lehetetlen harmonikusan fejlett embereket nevelni. Semmi sem nevel olyan eredményesen erkölcsösségre, nem gazdagítja olyan mértékben a szellemi világot, mint a művészet.

Ezek közül is elsőrendűen a zene.”

(Teöke Marianne)¹

Ma már a szakértők egyetértenek abban, hogy nem lehet elég korán elkezdni a zenei nevelést, a zenével való ismerkedést. Már a gyermek születése előtt is pozitív hatásai vannak a zenehallgatásnak és az anya éneklésének. Később fontos szerepe van a mondókáknak, az énekes játékoknak, erre pedig nemcsak otthon a család körében van lehetőség, hanem egyre elterjedtebbek a különböző zenebölcsődei vagy zeneóvodai foglalkozások is. Ezeknek a programoknak nemcsak passzívan lehetnek részesei a gyerekek, hanem aktívan bekapcsolódhatnak, ezzel pedig nemcsak az élet különböző területein nélkülözhetetlen készségek fejlődését segítik elő, hanem megalapozhatják a későbbi zenetanuláshoz szükséges képességeket is.

Azon a téren viszont nincs teljes egyetértés, hogy hangszeren – jelen esetben zongorán – mikortól érdemes elkezdni zenét tanulni. Egyesek szerint a legjobb megvárni vele a harmadik osztályos kort, előtte pedig csak szolfézst tanuljon a gyermek, mások már elsőben is szívesen tanítanak zongorán, néhányan pedig az óvodások zongoratanítására is vállalkoznak.

Egy évvel ezelőtt lehetőségem adódott két óvodáskorú gyermek zongoratanítására, és számos kérdés merült fel bennem a felkérés kapcsán. A szakirodalmak leginkább a nyolc év körüli gyermekek tanítására vonatkoznak, a kisebbekkel kapcsolatos lehetőségekre és ötletekre viszont nem áll rendelkezésre túl sok információ. Ezzel a problémával szembesülve határoztam el, hogy alaposabban megvizsgálom a kérdést, hogy milyen érvek szólnak az óvodáskori zongoraoktatás mellett, milyen hatással lehet ez a gyerekekre, vagy miért bölcsebb esetleg kivárni az iskolás kort.

¹ Teöke Marianne: *A zongoratanításról* (4. bővített kiadás) 5.

1. Gyermeki fejlődés

A téma alaposabb megértéséhez elengedhetetlen a kisiskoláskor előtti időszak áttekintése. Ahogy már említettem, a csecsemőkor (0-2 év) és a kisgyermekkor (2-3 év) zenei történései rendkívül fontosak a későbbi zenei fejlődés szempontjából, viszont óvodáskor előtt általában még a gyermekek nem alkalmasak sem testileg, sem értelmileg a hangszeres játékra. Az óvodáskori (3-6 év) zongoratanulásról viszont már számos példát találhatunk akár a nagy, elismert zongoraművészek között is (ebben a periódusban kezdett például Arthur Rubinstein és Grigorij Szokolov is zongorázni).

Freud elmélete szerint háromtól hatéves korig tart a fallikus szakasz, amely időszak érzelmi feszültséggel rendkívül telített. Még a család a legmeghatározóbb környezet, de Erikson szerint már kifejleszti a gyermek a kezdeményezés képességét, a kortársaival is kezd kapcsolatba kerülni. Próbálja eljátszani a felnőttek szerepét, tehát erőteljesen megindul az utánzás gyakorlása. Energikusan tanul, elkezdi felfedezni a világot, új tevékenységeket ismer meg. Ez az az életszakasz, amit Piaget művelet előtti periódusnak nevez. Bármennyire is nyitott az új ismeretekre, a világ megértésére, Piaget szerint a szituációkat ekkor egyszerre még csak egy szemszögből képes szemlélni, nem képes összekapcsolni a különböző vonatkozásokat. Igaz, Martin Hughes ezt az állítást próbálta megkérdőjelezni, kísérlete szerint a 3,5-5 évesek 90%-a képes volt több nézőpontot is figyelembe venni. Még az érzékszervi tapasztalatok uralják a gyermek gondolkodását, nem képes elszakadni az aktuálisan látottaktól, a cselekvéssorok megfordíthatóságát sem ismeri fel.²

Hatéves kor körül ugrásszerű változás következik be, így a két korszak viszonylag élesen elkülöníthető egymástól. A legszembeötlőbbek a testi arányváltozások, de ettől sokkal jelentősebb a lelki fejlődés. Az előző korszak érzelmileg és indulatilag telített gondolkodását felváltja egy ideiglenes „lelki csend”, Freudnál ez az ösztönnyugvás (latencia) periódusa, ami 6-12 éves korig tart. Ebben az átmeneti nyugalmi időszakban belső világukkal és testükkel kevésbé foglalkoznak, a külvilág, az új dolgok megismerése kerül a középpontba. Kiterjedt érdeklődésük, a felszabadult energia és a külső kihívásoknak megfelelni akarás alkalmassá teszik őket tanulmányaik megkezdésére, így

² Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejlesztélektan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997) 16-34., 159-161.

érthető, hogy miért pont 6-7 éves korra esik az iskolakötelezettség kezdete számos országban. Ekkorra jutnak el Piaget szerint a konkrét műveletek korába, amikor már képesek fejben műveleteket elvégezni, bár még ekkor is szükségük van a korábban lezajlott cselekvések felidézésére. Míg az óvodások élményközpontúak, addig egy 6 éves felüli gyermek cselekedeteit már nem uralja az azonnaliság, vagyis sokkal inkább képesek várni. Megjelenik életükben a kötelezettség és a feladattudat, tehát megcsinálják azt, amit kérnek tőlük, még akkor is, ha nem tetszik nekik. Alkalmazkodó képességük is sokkal fejlettebb. A kötelesség megjelenése által legnagyobb veszélye ennek az időszaknak az elégtelenség érzése.³

2. A zenetanulás hatásai

Ma már nem kérdés, hogy vannak-e pozitív hatásai a zenehallgatásnak és a zenetanulásnak. Több évtizede vizsgálják kutatók, hogy milyen testi és lelki változásokat tud előidézni a zene az emberekben. Elfogadott tény, valamint számtalan kísérlet igazolja, hogy anatómiai és élettani szinten is számos változást tud előidézni, hatással van az idegrendszerre, a kognitív és figyelmi funkciókra. Jelentős javulás mérhető a zenét tanulók körében a nyelvi képességek terén, de a matematikai és a társas készségek fejlődése szempontjából is meghatározó szerepe van.⁴

A zene érzelmeket kiváltó hatásai is nagyon jelentősek, a zene hallgatása vagy művelése a lelki egészség megőrzésében is segítségünkre lehet. Típusától függően képes ellazítani vagy felpörgetni, felvidíthat vagy akár el is szomoríthat. Ennek a hatásának is köszönhető a zeneterápia egyre nagyobb térhódítása. Sikeresen alkalmazzák a depresszió kezelésében, a stressz oldásában, de hatásos lehet a demencia ellen és az agyi sérülések utáni rehabilitáció során is. A zenét különböző fejlődési vagy figyelemzavarral küzdő gyermekek fejlesztésében is használják. Viszont nemcsak a problémákkal küzdő, hanem az átlagos fejlődésű gyermekeknél is fontos lenne, hogy sokkal nagyobb hangsúlyt kapjon a zenei nevelés.⁵

³ Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejlődésléktan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997) 17., 20., 77-79.

⁴ <http://www.irisro.org/pedagogia2014januar/0312GombasJudit.pdf> [letöltve: 2021. 11. 04.]

⁵ http://real.mtak.hu/46743/1/Csepe_Zene_agy_egeszseg_2016_In_Falus_A_szerk_Zene_es_egeszseg_Kossuth_u.pdf 16-17. [letöltve: 2021. 11. 04.]

Az értelmi fejlődésben kulcsfontosságúak a zene és az ének okozta hatások⁶, ezért nem elég, ha csak az iskolában kezdődik meg a gyerekek zenei nevelése. Már csecsemőkortól kezdve meghatározóak az otthoni zenei hatások, kérdés viszont, hogy milyen minőségben érik őket ezek az impulzusok. Fontos ezért, hogy emellett zenei programokon vagy foglalkozásokon is minőségi élményekkel gazdagodjanak.

Szakértők több kísérletet is végeztek az óvodáskorúak zongoratanulásával kapcsolatban. Egy féléves kísérlet során (Rauscher, Shaw, Levin, Wright, Dennis és Newcomb, 1997) három és négyéves gyermekeket vizsgáltak. Arra jutottak, hogy a térbeli-időbeli műveletek elvégzésében jobb eredményeket értek el a zongorázni tanulók. Más hasonló kísérletek a hosszútávú hatását is kimutatták a zongoratanulásnak a térbeli-időbeli képességek fejlődésére.⁷

Érdekes és talán kevésbé kutatott kérdés, hogy az énekes és a hangszeres tanulás hatásai között milyen eltérés figyelhető meg. A beszéd mögötti érzelmek érzékelését vizsgálták hatéves gyerekeknél. A vizsgálatban szerepelt egy zongorázni tanuló, egy ének-, egy dráma- és egy kontrollcsoport. Mindkét zenei csoport eredményes volt, de legjobban a zongorát tanulók teljesítettek (Thompson, Schellenberg és Husain, 2004).⁸

Szintén hatéves gyerekek körében hasonlítottak össze két csoportot egy 15 hónapos kutatás elején és végén. Az egyikben heti fél órában zongoráztak a gyerekek, a másikban heti 40 percen énekeltek, közben doboltak és csengettyűztek. A kutatás jelentős változást talált a kognitív, a motoros és a zenei tesztekben, valamint mágneses rezonanciás képalkotó eljárás segítségével három fő agyi struktúra fejlődésében is ki tudtak mutatni különbséget. Az agyi területek térfogatváltozásának mértéke a legnagyobb a zongorát tanulóknál volt (Hyde, K.L., Lerch, J., Norton, A., Forgeard, M., Winner, E., Evans, A.C., Schlaug, G., 2009).⁹

⁶ http://real.mtak.hu/46743/1/Csepe_Zene_agy_egeszseg_2016_In_Falus_A_szerk_Zene_es_egeszseg_Kossuth_u.pdf 17. [letöltve: 2021. 11. 04.]

⁷ http://www.edu.u-szeged.hu/phd/downloads/gevayne_janurik_ertekezes.pdf 100-101. [letöltve: 2021. 11. 04.]

⁸ http://www.edu.u-szeged.hu/phd/downloads/gevayne_janurik_ertekezes.pdf 73. [letöltve: 2021. 11. 04.]

⁹ http://real.mtak.hu/46743/1/Csepe_Zene_agy_egeszseg_2016_In_Falus_A_szerk_Zene_es_egeszseg_Kossuth_u.pdf 14-15. [letöltve: 2021. 11. 04.]

3. Mely életkorok lehetnek ideálisak a zongoratanulás elkezdéséhez?

Minden zongorázni vágyó gyermekkel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy melyik kor a legideálisabb a hangszeres tanulmányok elkezdéséhez. Az sem olyan egyértelmű, hogy egyáltalán van-e ideális életkor.

Néhány neves zongoratanár elég határozott véleménnyel rendelkezett erről a kérdéstről. Varró Margit szerint a legkedvezőbb időpont a „8-9 éves kor, semmiképpen nem a 7. év előtt”. Nem tartja elegendőnek azt az évet sem megvárni, amikor az iskolát kezdi a gyermek, mert szerinte túl sok új inger érné, és nehezen küzdene meg egyidejűleg a betűkkel, számokkal és a zenei írással, olvasással. Ráadásul az írás miatt a keze is fokozottabban igénybe van véve. Egyetlen esetben tartotta indokoltnak az iskolaköteles kor előtti zongoratanítást, ha „a gyermek korán jelentkező rendkívüli tehetsége parancsolóan követeli a szakmai vezetést.”¹⁰

Földes Andornak elsőre ezzel ellentétesnek hangzó véleménye volt, azt vallotta, hogy nincs legalkalmasabb kor, és nem káros korán kezdeni, sőt technikailag hasznos is, ha minél korábban kezdődik a zongoratanulás, amikor még könnyebben rögzülnek az új benyomások. Később azonban pontosítja, hogy teljen el minimum 2 év az írás-olvasás elsajátításától, ami tulajdonképpen ugyanarra a korra esik, mint amit Varró Margit javasolt.¹¹

Ezektől a javaslatoktól eltérő tendenciát figyelhetünk meg napjainkban. A világ egyre inkább felgyorsul, így mint minden más, a zenetanulás kezdeti körülményei is megváltoznak, más már a megszokott és átlagos, mint pár évtizeddel ezelőtt. Régebben elterjedt volt, hogy a gyerekek nem kezdtek egyből hangszer tanulással, hanem azt legalább egy év szolfézstanulás előzte meg. Többek között még én is így kezdtem a zenetanulásomat. Ma már ezt kevesen győzik kivárni, egyből szeretnének hangszeren is tanulni már másodikos, sőt előfordul, hogy elsős korban is. Nagy kérdés, hogy mennyire kell igazodni a zeneiskolai keretek között zajló zeneoktatásnak is ehhez az egyre inkább előrehozott kezdéshez, vagy jobb lenne ragaszkodni a jól megszokott és bevált módszerhez. Ebben a kérdésben sincs teljes egyetértés a zenetanárok körében, az óvodáskori hangszeritanítás pedig még megosztóbb terület. Kevesen foglalkoznak vele, egyesek meggyőződésből, mások túl nagy kihívásnak gondolják, de a tendenciákat elnézve egyre inkább igény lesz erre a jövőben.

¹⁰ Varró Margit: *Zongoratanítás és zenei nevelés* (Editio Musica Budapest, 1989) 247.

¹¹ Földes Andor: *Zongoristák kézikönyve* (Zeneműkiadó, Budapest 1967) 15., 17-18.

A korai és a későbbi kezdésnek is megvannak az előnyei és a hátrányai is, ezt a továbbiakban szeretném részletesebben megvizsgálni.

4. A kisiskolás- és az óvodáskorban kezdett zongoratanulás előnyei

Az indulati telítettség nagymértékű csökkenésével számos szempontból alkalmasabbá válik egy kisiskolás a zongoratanulásra. Az egyik legfontosabb változás a zenélés szempontjából, hogy már a gyermek egyre inkább képes cselekvés közben szemlélni önmagát. Meg tudja ítélni a teljesítményét, hogy úgy sikerült-e, ahogy tervezte. Ez az önkritika elengedhetetlen képesség a zenéléshez, és hasznos, ha már az elejétől ehhez szoktatjuk a gyermekeket. A külső kényszer kezd átalakulni bennük belső kényszerré, egyre inkább igényük van a minél tökéletesebb feladatmegoldásra, és egyre intenzívebben és hosszabb ideig tudnak koncentrálni. Testileg is sokkal érettebbek, a finommozgásra való készség, amely az iskolaérettség egyik jele, nagyban megkönnyíti az ideális technika kialakítását.¹²

A zongoraoktatás egyik központi feladata a hatékony gyakorlásra tanítás. Kezdetben minden tanítványnál elengedhetetlen az együtt gyakorlás, viszont a fokozatosan kialakuló otthoni önálló munkának is nagy jelentősége van. Egy kisiskolás már alkalmas egy ilyen szokás kialakítására, egy óvodás esetében viszont ez még nem elvárható.

Az iskolát kezdő és a pár évvel idősebb gyermekek között is nagyon eltérő haladási tempót lehet megfigyelni. Varró Margit tapasztalata szerint, amit egy hatéves másfél évig tanul, egy nyolcéves képes fél év alatt elvégezni. Ez nemcsak a gyors haladás miatt előnyös, hanem sokkal könnyebben túljut így a gyermek a kezdeti nehézségeken, ami egy kisebbnek könnyen elveheti a kedvét a zenéléstől.¹³ Emiatt talán megéri várni pár évet a zongoratanulással. De vajon mindenképpen lényeges a haladás tempóját figyelembe venni? Arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy az elmélyüléshez időre van szükség. Felesleges, sőt káros, ha siettetjük a gyermeket ahelyett, hogy a maga tempójával haladna, és apró lépésenként sajátítaná el a képességeket.

A gyermekek életének a középpontjában 3-6 éves korban még a játék van – Erikson a játék korának is nevezi ezt az időszakot.¹⁴ Az iskoláskor beköszöntével a játék

¹² Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejldéslelektan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997) 77-79.

¹³ Varró Margit: *Zongoratanítás és zenei nevelés* (Editio Musica Budapest, 1989) 247.

¹⁴ Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejldéslelektan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997) 34.

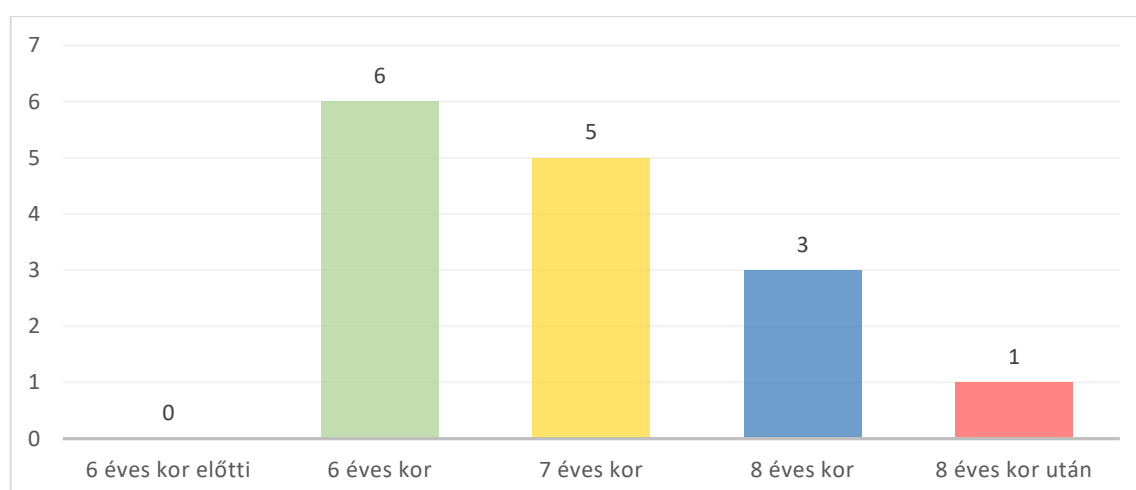
élménye már elkülönül a teljesítmény örömeinek élményétől.¹⁵ Ez abból a szempontból pozitív, hogy egy kisiskolás gyermek már tud koncentráltabban dolgozni, vagyis sokkal hatékonyabban és tudatosabban meg tud tanulni egy hangszeren játszani. Viszont annak is meg lehet az előnye, amikor még nem kötelességtudatból gyakorol a gyermek, hanem a játék öröme miatt, önszántából fedezi fel a hangszert és lehetőségeit. Meghatározó lehet egész életére ez a korai élmény.

Ennek az életkornak az egyik meghatározó eleme az utánzás, szívesen játszáik el az általuk izgalmasnak vélt felnőtt szerepeket.¹⁶ Én is úgy tapasztaltam, hogy nagyon ügyesen leutánozzák a mozdulatokat, igaz, hogy még nem tudják eléggé szabályozni azokat, és könnyen görcsössé válnak, mert még nem képesek tudatosan ellazítani az izmaikat.

5. Felmérés a hangszeres tanulás kezdetéről (saját kutatás)

A témával kapcsolatban nemcsak kutatók vizsgálataira és neves zongorapedagógusok véleményére szerettem volna alapozni, hanem hogy még teljesebb legyen a kép, kíváncsi voltam a környezetemben élő és dolgozó zongoratanárok véleményére is. Készítettem tehát egy feleletválasztós kérdőívet zeneiskolai zongoratanárok számára, amelyet összesen 15 fő töltött ki. A teljes kérdőívet a függelékhez csatoltam. Az alábbi eredmények születtek:

1. kérdés: Melyik életkort tartja a legalkalmasabbnak a hangszeres tanulás elkezdésére?

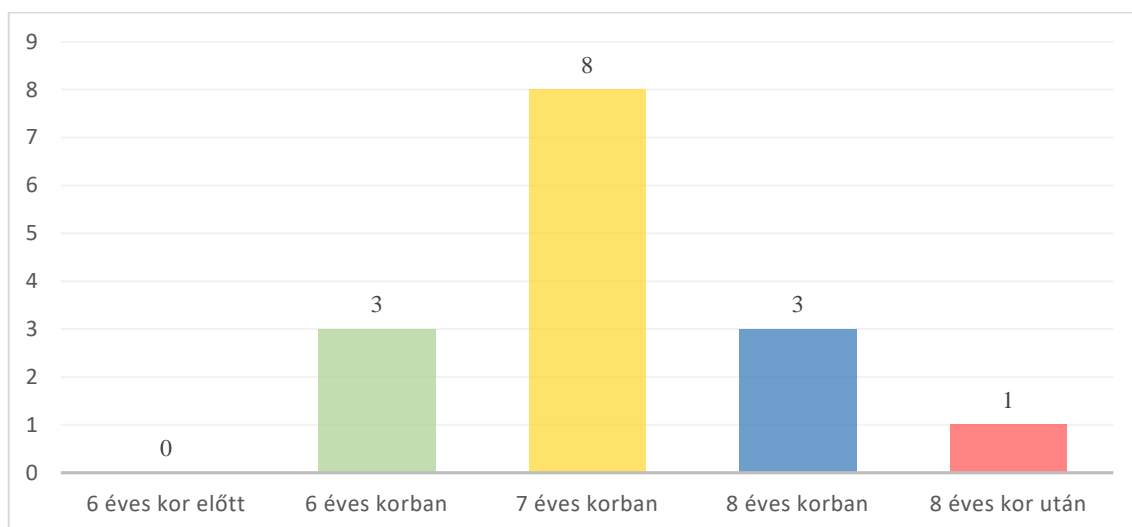
1. ábra: A hangszeres tanulás kezdetének legalkalmasabb időpontja

¹⁵ Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejlesztélektan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997) 78.

¹⁶ Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejlesztélektan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997) 34.

Viszonylag egységesen a tanárok a 6-7 éves kort tartják a legalkalmasabbnak. A válaszadóknak csak a 26,7%-a választotta a minimum 8 éves kort, amit az általam említett szakirodalmak ajánlanak, vagyis már a tanárok hozzáállásán is érezhető, hogy egyre előrébb kerül a kezdésre javasolt életkor. 6 éves kor előtti válasz viszont egyáltalán nem érkezett, tehát az óvodáskori zongoratanulás létjogosultsága széles körben nem elfogadott.

2. kérdés: Melyik életkorban kezdenek leggyakrabban Önnél a növendékek?

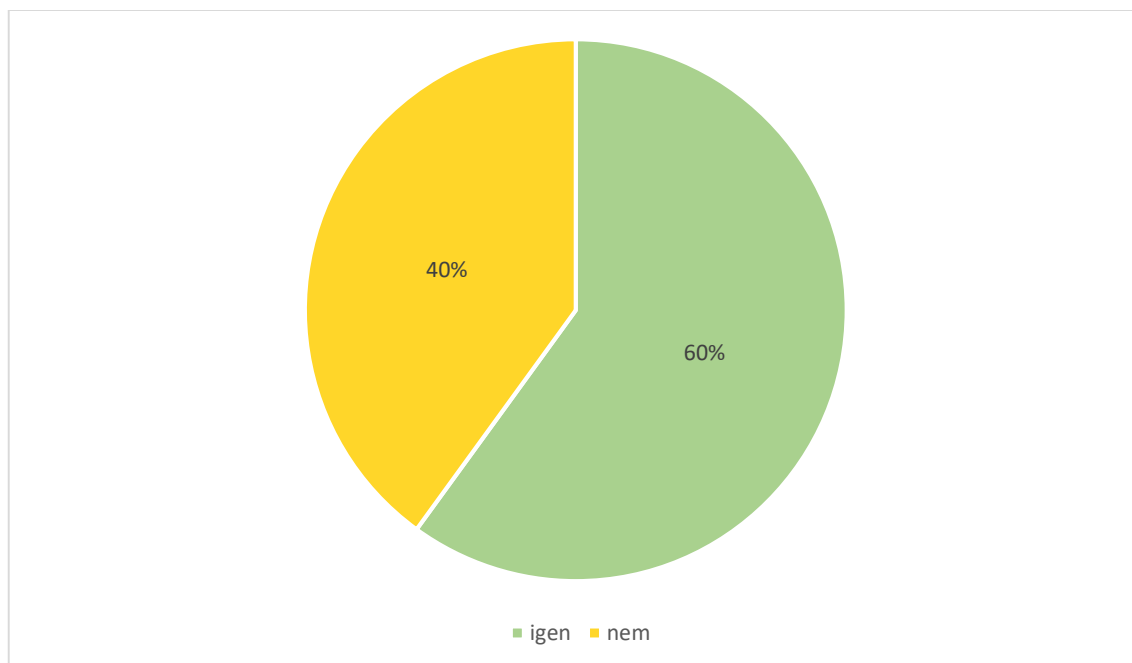

2. ábra: A hangszeres tanulás kezdetének leggyakoribb időpontja

Az általam megkérdezett zongoratanárok 53,3%-a választotta a 7 éves kort. A legalább 8 éves kort választók aránya megegyezik az előző kérdésre adott azonos válaszok arányával, egyedül a 6 és 7 éves kor közötti megoszlás változott. A kezdést az átlagos 7 év körüli korhoz képest még korábbra tennék.

Érdekes egyénekenként is összevetni a válaszokat az előző kérdésre adottakkal. A válaszadók 40%-a adta mindkét kérdésre ugyanazt a választ, szerintük megfelelő az általuk alkalmazott gyakorlat. Meglepő, hogy 40%-uk választott korábbi időpontot az első kérdésre, mint a másodikra, és 20%-uk jelölt meg későbbi időpontot az első kérdésre. Tehát kétszer annyian vannak, akik szerint jobb lenne hamarabb kezdeni, mint akik későbbre tolnák ezt az időpontot. Így elmondhatjuk, hogy nemcsak a családok felől igény, hanem már a pedagógusok egy nem is olyan kis része is a fiatalabb korban kezdett zongoratanulást szorgalmazná.

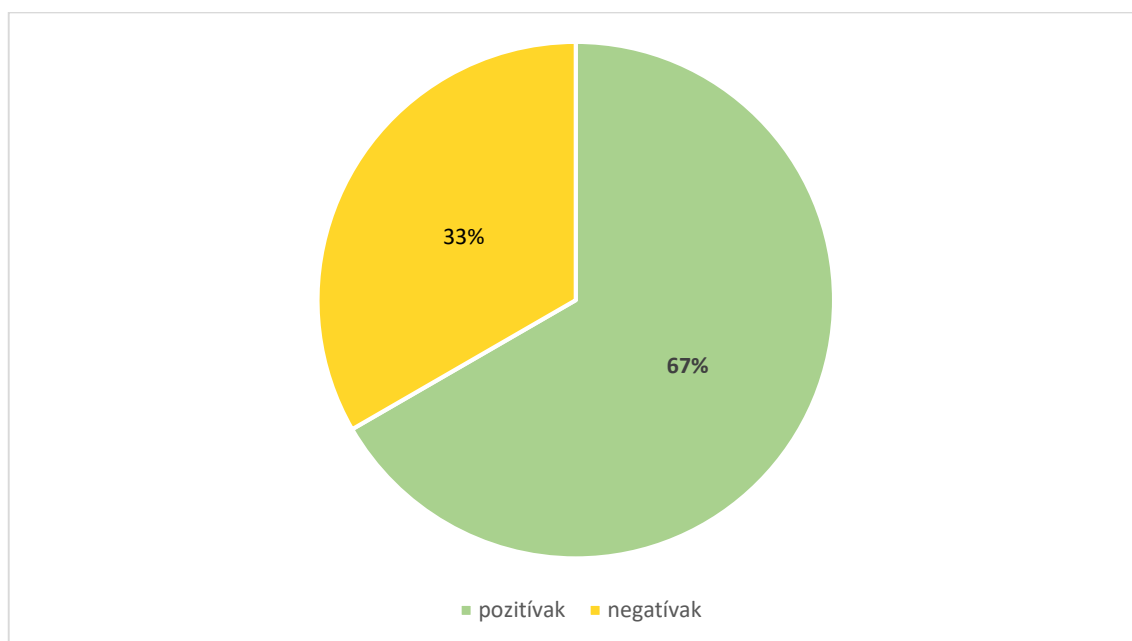
3. kérdés: Volt-e pedagógus pályafutása során tapasztalata óvodáskorú gyermekekkel?

3. ábra: Pedagógiai tapasztalat óvodáskorú gyermekkel

Számomra nem várt módon egész sokan, a kitöltők 3/5-e már vállalkozott óvodáskorú gyermek tanítására.

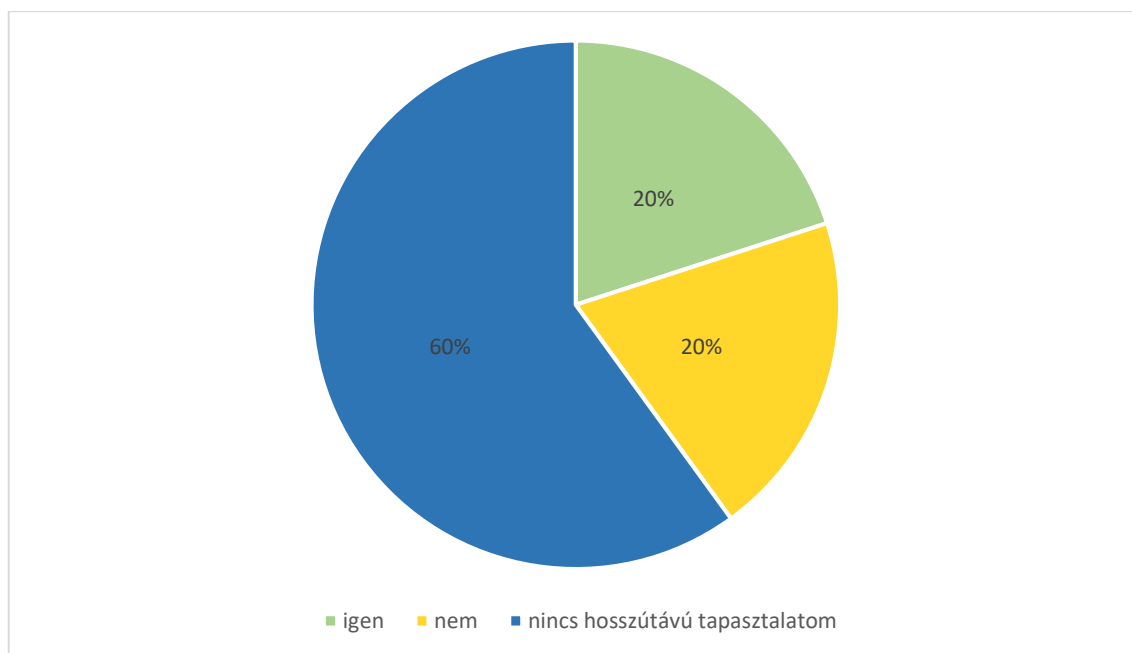
4. kérdés: Ha igen, tapasztalatai többségében pozitívak vagy negatívak?

4. ábra: Pedagógiai tapasztalat jellege

Az előző kérdésre igennel válaszoló kollégák 2/3-ának leginkább pozitív tapasztalatai voltak az iskolás kor előtt zongorázni tanuló gyermekekkel kapcsolatban.

5. kérdés: Tapasztalt-e a későbbiekben fejlődési különbséget az átlagosnál korábban kezdett növendékeknél?

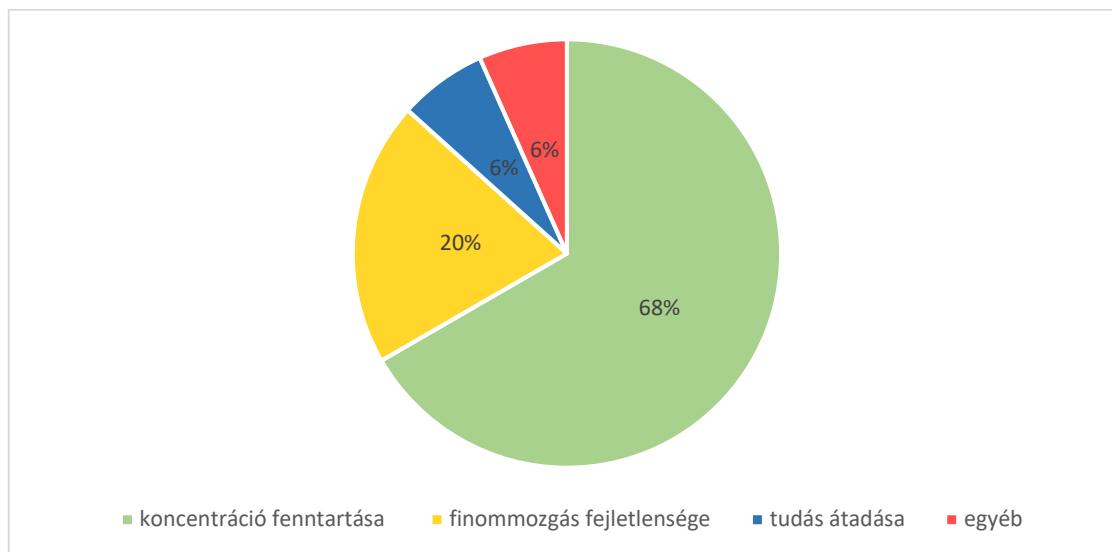
5. ábra: Fejlődési különbségek megmutatkozása

A válaszadók legnagyobb részének, vagyis 60%-nak nincs hosszútávú tapasztalata korábban kezdett növendékekkel, viszont akiknek van, köztük sincs egyetértés: 20% gondolja úgy, hogy volt fejlődési különbség, és 20%, pedig hogy nem volt.

6. kérdés: Ha igen, összességében pozitív vagy negatív irányban?

Az előző kérdésre igennel válaszolók 100%-a gondolja úgy, hogy a különbség pozitív irányban mutatkozott meg, negatív irányú fejlődési különbségről tehát senki nem számolt be. Ebből arra következtethetünk, hogy még ha nem is egyértelmű, hogy jobb hatást érünk el a kisebb korban való kezdéssel, a tapasztalatok alapján nem prognosztizálható az, hogy túl nagy kárt okozna ez a későbbiekben.

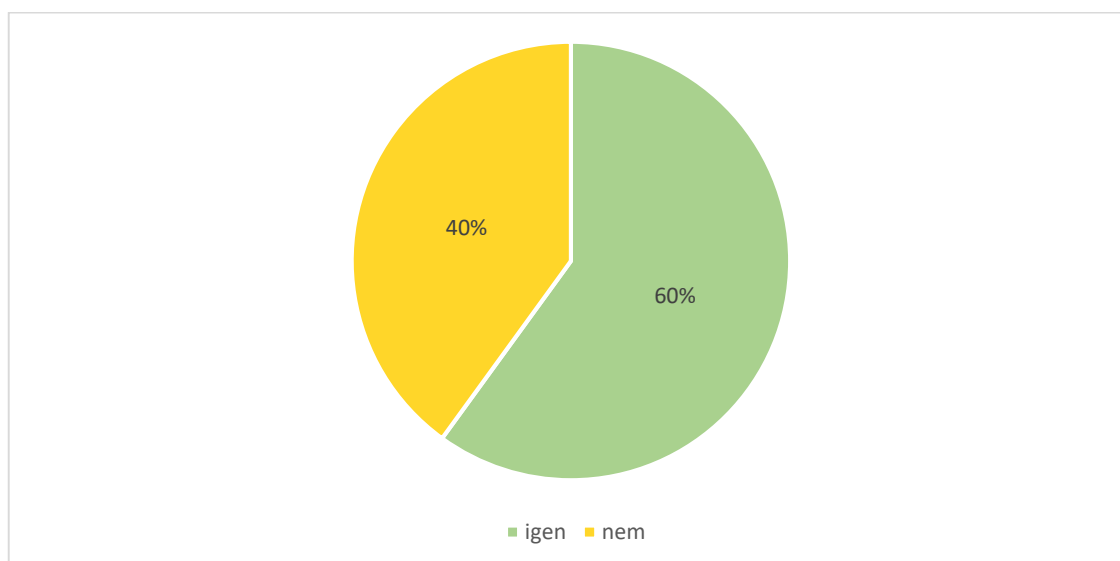
7. kérdés: Mi okoz Önnek leginkább nehézséget az átlagosnál fiatalabb növendékek hangszeres oktatásában a többiekhez képest?

6. ábra: Legfőbb nehézség az átlagosnál korábban kezdett növendékeknél

Nehézségként első helyen egyértelműen a koncentráció fenntartása jelenik meg, a kitöltők több mint 2/3-a választotta ezt a válaszlehetőséget. A finommozgás fejletlensége áll a második helyen. Egy-egy tanár gondolta úgy, hogy a tudás átadása illetve egyéb lehetőségként az írás-olvasási készség fejletlensége okozhatja a legnagyobb problémát. A motivációt viszont legfőbb nehézségként senki nem választotta.

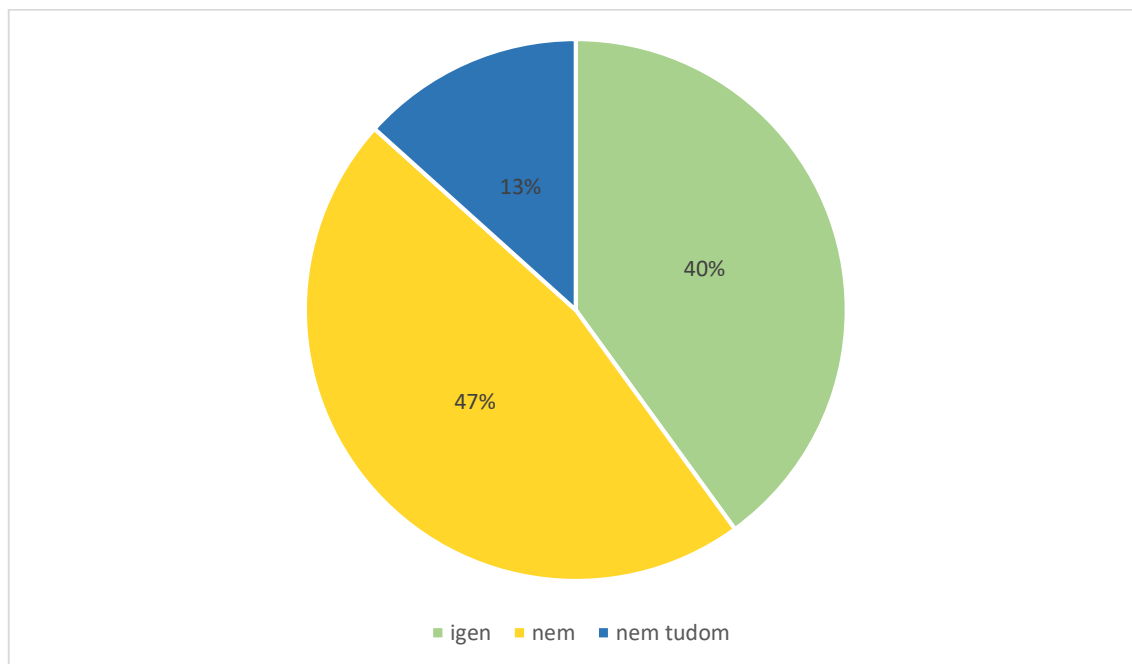
8. kérdés: Ön szerint hátrány-e, ha a hangszeres tanulmány megkezdése előtt a gyermek nem részesült zenei előtanulmányokban (pl. szolfézs, zeneóvoda)?

7. ábra: Zenei előtanulmányok hiányának hátránya

A tanárok 3/5-e szerint hátrány, ha nem részesül a növendék a hangszeres tanulás előtt egyéb zenei tanulmányban. Általánosságban megfigyelhető az az összefüggés, hogy aki nem rendelkezik tapasztalattal, úgy gondolja, hogy hátrány, ha egyből a hangszeres oktatással kezdődnek a zenei tanulmányok, akiknek viszont volt tapasztalata, azok között körülbelül fele-fele arányban oszlik meg az igenek és a nemek aránya.

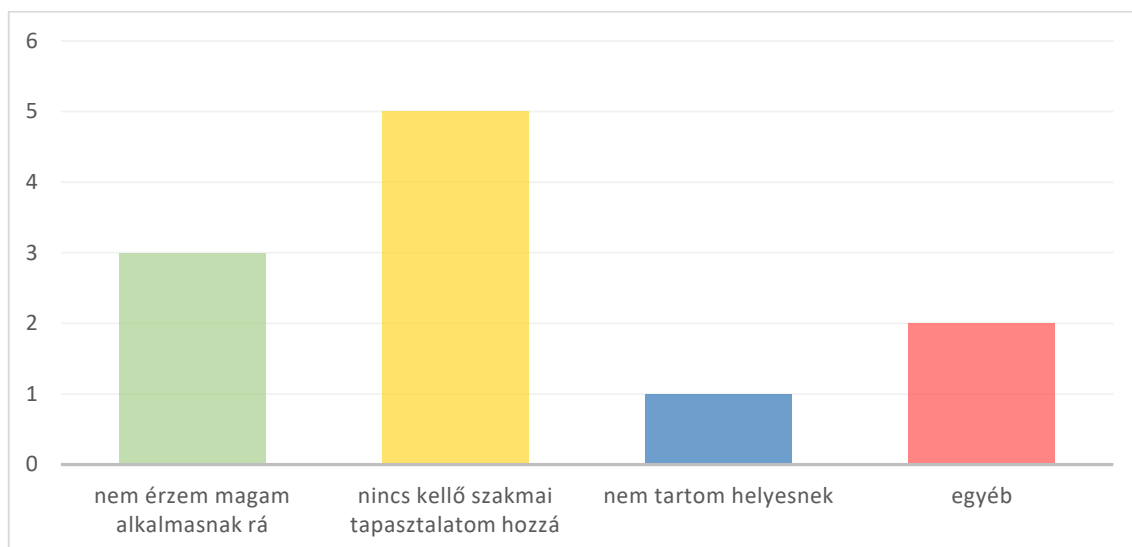
9. kérdés: Szívesen foglalkozna óvodáskorú növendékekkel?

8. ábra: Hajlandóság az óvodáskorú növendékekkel való foglalkozásra

Közel azonos azoknak a pedagógusoknak az aránya, akik szeretnék óvodás gyerekeket tanítani, és akik ezt határozottan elutasítják. Érdekes megvizsgálni, hogy a korábbi kérdésekre adott válaszok tükrében hogyan alakulnak az arányok. Megfigyelhető, hogy akik erre a kérdésre igennel válaszoltak, vagyis szívesen foglalkoznának óvodáskorú gyermekekkel, azoknak már volt korábban tapasztalata velük. A bizonytalan válaszadók is a tapasztalattal rendelkezők köréből kerültek ki. A nemmel válaszolók pedig egy kivétellel nem rendelkeznek ilyen tapasztalattal. Vagyis aki már próbálta, közülük szinte senki nem zárkodik el egyértelműen a későbbi folytatástól, sőt nagy többségük szívesen vállalkozna a feladatra. Aki viszont még nem próbálta, nem is szeretné a későbbiekben sem.

10. kérdés: Ha nem, miért nem? Több válasz is lehetséges.

9. ábra: Óvodáskorú növendékekkel való foglalkozás elutasításának indokai

Az előző kérdésre nemmel válaszolók közül csak egy valaki gondolta úgy, hogy nem lenne helyes óvodáskorút tanítani. A legfőbb indok, ami visszatartja őket, az a szakmai tapasztalat hiánya, de az is többeknél megjelenik, hogy nem tartják alkalmasnak magukat erre a feladatra. Egyéb magyarázatként felmerült az is, hogy „nincs értelme”, és hogy „nagyon a gyermek képességeitől függ”.

Összegzés:

Nem igazán egyértelmű a megkérdezett zongoratanárok körében, hogy támogatják-e a korai zongoratanulást. Összességében megállapítható, hogy nem tartják károsnak és helytelennek, viszont megosztó, hogy saját pedagógiai munkájuk során mennyire nyitottak rá. A kérdőív kitöltése során többen szóban megjegyezték, hogy nagyon különböző tapasztalataik vannak a kisebbekkel. Van, akivel nagyon könnyű és jó dolgozni, és van olyan is, akivel szinte lehetetlen. Ebben a korban általában ezt a két végletet tapasztalták meg.

Azokat a megállapításaimat egyértelműen megerősítette a kutatás, hogy korábbra került a hangszeres zenetanulás elfogadott és elterjedt kezdési időpontja, valamint azt, hogy igény van arra is, hogy ez még korábbra tevődjön át. A 6 éves kor alatti hangszertanulás viszont még nem megszokott, és kevés a hozzá elengedhetetlenül szükséges szakmai tapasztalat. Talán ez indokolhatja azt, hogy sok pedagógus elzárkózik attól, hogy kipróbálja magát ezen a számára még ismeretlen területen.

6. Óvodáskori zongoratanulás

6.1. Spontán tanulás

Vekerdy Tamás az *Érzelmi biztonság* című könyvében ír egy olyan kísérletről, amit soproni óvodások körében végeztek el. Volt olyan csoport, amelyben rendszeresen ének-zene foglalkozásokat tartottak, viszont volt olyan is, ahol nem volt semmilyen kötelező foglalkozás, hanem az óvónő gyakran énekelt, és aki szeretett volna, csatlakozott hozzá, aki viszont nem, annak nem volt muszáj. Az lett az eredmény, hogy a kötelező foglalkozáson résztvevő óvodások csak a foglalkozás ideje alatt énekeltek, a kötetlenebb formában „tanulók” pedig nagyon sokat és bármilyen helyzetben énekeltek. Ez a kísérlet nagyon szemléletesen mutatja be, hogy milyen módon is tanulnak ebben a korosztályban a gyerekek, ez pedig a spontán utánzás.¹⁷

Egy átlagos zeneiskolai hangszeres óra viszont nem a spontán utánzásról szól. Ebből is látható, hogy nem lehet ugyanazokat a módszereket, ugyanazt a tempót, sőt véleményem szerint ugyanazt a sorrendet sem alkalmazni, mint amit egy zeneiskolás kezdő gyermeknél megszoktunk.

Az egyetemi évek nem készítének fel minket hasonló kihívásokra, és a kollégák nagy része sem rendelkezik túl sok tapasztalattal ilyen téren. Nemcsak türelemre és kitartásra van szükség, hanem számos problémával és nehézséggel kell szembenéznünk, ha vállalkozunk egy óvodás tanítására.

6.2. Csodagyerekek

Általánosságban elmondhatjuk, hogy minél kisebb korban kezdünk egy gyermekkel foglalkozni, annál lassabban fogunk vele haladni. Miért van mégis tele az internet 3-4 éves zongorázó zsenikkel? Különösen gyakori az ázsiai népeknél, leginkább a kínaiaknál, hogy rendkívül korán beiratják zongorázni a gyerekeiket. Norman Lebrecht zenetörténész szerint 2017-ben Kínában nagyságrendileg 40-60 millió gyerek tanult zongorázni.¹⁸ Ennyi gyerekből nem is csoda, hogy akad pár rendkívül tehetséges

¹⁷ Vekerdy Tamás: *Érzelmi biztonság* (Kulcslyuk Kiadó, 2011) 38.

¹⁸ https://fidelio.hu/klasszikus/igy-keszulnek-futoszalagon-a-kivalo-kinai-zeneszek-3868.html?fbclid=IwAR1ap3hHHs1aj3UF_N7CoOKUMeAW8sw1pKK9CT25mwdqO7RTajS-qWwRj5Y
[letöltve: 2021. 11. 04.]

zongorista, a valódi ok viszont valószínűleg máshol keresendő. Érdekes, hogy Kínában Kodály koncepcióját igazán csak az elmúlt évtizedekben fedezték fel, tehát a zenepedagógiai módszereik sem követték a legújabb irányzatokat.¹⁹ Ami viszont mindenképpen előnyt jelent náluk a nyugati emberekhez képest, az a szorgalom. Rendkívül maximalisták a szülők, fegyelmet és kemény munkát követelnek meg gyermeküktől a későbbi boldogulása érdekében. Az ő kultúrájukban ez teljesen természetes, más kérdés, hogy ez mennyire van jó hatással a gyermekek személyiségfejlődésére.

Több neves szakember is felhívta a figyelmet a túl korai kezdés és a túl gyors haladás veszélyeire. Vekerdy Tamás rámutatott arra, hogy a felmérésekből az derült ki, hogy azokban az országokban, ahol már az iskola első évében kötelezően meg kell tanulnia olvasni a gyerekeknek, negyedik osztályos korukra sokkal fejlettebbek, mint azokban az országokban, ahol nem siettetik a betűkkel való megismerkedést. Sokkal lényegesebb viszont, hogy öt évvel később pont az ellenkezője történik: azok teljesítenek jobban, akik kevésbé szigorú tempóban haladtak.²⁰ Tehát rövidtávon lehet, hogy kecsgetetők az elért gyors eredmények, hosszútávon viszont megéri alaposan elmélyíteni a tudást.

Zenészeknél talán még veszélyesebb lehet a korán jött siker. Földes Andor szerint – aki a beszélő fókákhoz hasonlította a csodagyerekeket – minden olyan korán felkapott rendkívüli tehetségre, aki később valóban érett művész lett, ezer olyan jut, aki pár év után eltűnt a nyilvánosság elől.²¹ Okosabb tehát – még ha korán meg is kezdődik a gyermek tanítása –, hogyha a fejlődését helyezük előtérbe a szereplések erőltetése helyett.

Természetesen nem túl gyakori, hogy hasonló feladattal kellene szembenéznünk, így a további fejezetek megállapításai az átlagos képességű gyermekekre fognak vonatkozni.

6.3. Szolfézs nélkül

A szolfézsóra egy nagyon sarkalatos pontja a zeneoktatásnak. Akadnak, akik nagyon szeretik és ügyesek benne, viszont sajnos az is gyakori jelenség, hogy a szolfézsóra veszi el a kedvét egy gyereknek a zeneiskolától, így inkább magánúton tanul

¹⁹ https://www.parlando.hu/2015/2015-3/Kodaly-modszer-Kinaban.htm?fbclid=IwAR2Pipgv5UYeG-H-ZZZ7wtqsU5kktPN3o64AskxD54gRgt1_UI4Qk2H-fbo [letöltve: 2021. 11. 04.]

²⁰ Vekerdy Tamás: *Érzelmi biztonság* (Kulcslyuk Kiadó, 2011) 113-114.

²¹ Földes Andor: *Zongoristák kézikönyve* (Zeneműkiadó, Budapest 1967) 14-16.

zenét, vagy abba hagyja a hangszeres tanulást. Ha egy óvodást kezdünk zongorázni tanítani, igaz, hogy legalább ez a veszély nem áll fenn, viszont mivel kimaradnak az alapok, bizonyos dolgokra nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk.

Czövek Erna már 1962-ben írt arról, hogy mennyire eltávolodott a zeneoktatás (a Kovács Sándorhoz, Varró Margithoz, Kodály Zoltánhoz és Ádám Jenőhöz kapcsolódó) új szemléletmódja az eredeti céljától. A szolfézs már önmagában célját tévesztette szerinte, mert nem valósult meg, hogy fő célja a hangszer nélküli elképzelés fejlesztése legyen. Az előképző pedig még inkább rossz irányt vett: „Az előképző kötelező I. osztállyá vált. De mi lett az annak idején elképzelt játékos csoportmunkából? A mai előképzőben a gyermekek padokban és táblánál sok mindent megtanulnak abból a célból, hogy a hangszeres tanárnak majd könnyebb legyen a dolga. Holott az előképző eredetileg nem I. szolfézs osztálynak indult, hanem játékos-gyermekdalos-táncos élménygyűjtésnek, amely arra való, hogy a zenét a gyermekben élővé, kedvessé tegye. Ami a padokban történik, az már inkább a szolfézs dolga, mikor már nagyobbak és értelmesebbek a gyermekek.”²²

Kisebбекnél tehát nem az a feladatunk, hogy mindenképpen megtanítsuk nekik a hiányzó szolfézsóra tananyagát, hanem hogy megismertessük és megszeretessük velük a zenét.

Számos zenepedagógia módszernél (pl. Dalcrozénál) a zenét tanuló gyerekek olyan megfontolásból kapnak csak később hangszeret, hogy nehogy csak a technikatánulásban merüljön ki a zenetanulás. Fontos megérezniük már az elején, hogy a hangszer csak eszköz és alapvetően nekünk zenélni kell megtanítanunk a gyerekeket. Így mindenképpen több időt kell szentelni a ritmusérzék és a hallás fejlesztésére.

6.4. Hangszeren való tájékozódás

A zongora olyan szempontból talán a legideálisabb hangszer kezdők számára, hogy a hangok sorban, kiterítve helyezkednek el rajta. A hangmagasság, az irányok egyértelműen értelmezhetőek, ezáltal könnyedén lehet a hallásra alapozni a tanítás során. A zongorának rendkívül nagy a hangterjedelme, aminek megvannak a hátrányai is a kezdők tanítása során. A rengeteg billentyű között nem egyszerű kiigazodni, ennek a megértése viszont az egyik elsődleges feladat a hangszeres tanulás kezdeti időszakában.

²² http://www.parlando.hu/1962/1962-05-01_Zeneped.htm [letöltve: 2021. 11. 04.]

Egy ekkora hangszer, amely ráadásul elég nagy hanggal is rendelkezik, egy kisgyerek számára elsőre nagyon félelmetes tud lenni. Ezért fontos, hogy már az első órákon alaposabban megismerkedjünk a hangszerrel és próbáljuk ki rajta az összes billentyűt, a pedálokat, és a hangszer belsejét is engedjük a növendéknek felfedezni.

Azért is szükség van arra, hogy a növendék minél hamarabb el tudjon igazodni a teljes billentyűzeten – fedezze fel az ismétlődéseket a fekete és fehér billentyűkön, és könnyen megtalálja a magas és mély hangokat is – mert csak így tudja bátran birtokba venni a zongorát.

Sok időt szántam például olyan egyszerű gyakorlatokra, amikor mutattam egy hangot, és kikerestettem a gyerekekkel a többi oktávban az összes hasonlót a zongorán, majd amikor már ügyes volt ebben, egyszerre több hanggal vagy motívummal is próbálkozhattunk. Ez nemcsak hasznos volt a tanulás szempontjából, hanem élvezte is a gyerek, és rendkívül le is tudta kötni hosszú percekre a figyelmét.

Vannak gyerekek, akik meglepően korán, akár a tanulásnak már ebben a fázisában is szívesen találnak ki saját darabokat a különböző játékmódok alkalmazásával. Egyszerűbb gyerekdalokat már az első órákon is el lehet sajátíttatni, sőt a kétkézes játékok közül a tükörmozgást is meglepően korán be lehet vonni a gyakorlásba. Ennek egyetlen veszélye az, hogy amit mutatok, később is tükörképben próbálja visszajátszani.

6.5. Kottaolvasás

Felmerülhet kérdésként, hogy ennyire fiatal korban szükséges-e a kottaolvasás elsajátítása. A legtöbb zenepedagógiai módszer már az elejétől nagy hangsúlyt fektet a zenei írásra és olvasásra, de azért akad olyan is, ahol ez nem jelenik meg, például Suzuki módszerénél. Suzuki is rádöbbsent arra, hogy az iskoláskor előtt az utánczás a tanulás elsődleges formája – ilyen megfontolásból tartotta rendkívül fontosnak azt is, hogy a család, legfőképp az anya is tudjon hangszeren (jelen esetben hegedűn) játszani.

Véleményem szerint nem tanácsos 4-5 éves gyerekeknél már az első órákon erőltetni a kottaolvasást, viszont azt sem tartom jó iránynak, ha évekig mellőzzük azt. A ritmusérzék fejlesztése a legfontosabb ennél korosztálynál, így a ritmus leolvasása az, amit legelőször érdemes elsajátítani a zenei olvasás terén. Igaz, hogy ezt lehet a legkönnyebben megtanulni, viszont ehhez náluk sokkal több időt kell fordítani az olyan magától értetődőnek tűnő előgyakorlatokra, mint például az egyenletes járásra és tapsolásra. Bár nincs sok tapasztalatom óvodásokkal kapcsolatban, de a megfigyeléseim

szerint a hosszabb értékek tapsolása vagy lejátszása sokáig (akár hónapokig is) gondot okozhat nekik, miközben több kisebbeknek szánt zongoraiskola is a hosszabb hangokat tartalmazó gyakorlatokkal kezd.

A ritmusolvasás után már nem okoz nagy nehézséget a kisebb váltottkezes darabok lekopogása a helyes kézzel – feltéve, ha a jobb és bal kéz megkülönböztetése nem okoz gondot. Az irányok értelmezése a kottában és a zongorán viszont már nehezebb feladat lehet a kisebbek számára.

A betűk ismerete nélkül nem haladhatunk ugyanúgy az ABC-s hangok megismerésével, mint egy iskolás gyermeknél. Persze akad olyan óvódás, aki már ismeri a betűket, de azoknál, akik nem, más módszert kell alkalmaznunk. Egyre többen helyettesítik a betűket különböző állatok vagy tárgyak neveivel (pl. C – cica hang), de olyan próbálkozások is vannak, amikor különböző színekkel jelölik a hangokat. (A színek használata a két kéz megkülönböztetésére viszont elterjedtebb módszer.) Megyimóreczné Schmidt Ildikó *Zongora hangszeres tanításmódszertani jegyzetében* is javasolja ezeket az ötleteket.²³

Kisebkek számára az ötvonalas rendszer is nehezen értelmezhető. A Ward-módszer például ennek a problémának a kiküszöbölésére először számjelzéses rendszert alkalmaz, majd lépésről lépésre áttér az egyvonalas, majd a két-, a három-, a négy- és végül az ötvonalas rendszerbe. Az ötvonalas rendszernek ez a fokozatos bevezetése megjelenik Papp Lajos *Zongora ABC-jében* is – igaz, hogy csak pár oldalon keresztül és kizárólag a ritmusgyakorlatoknál. Én is azt tapasztaltam, hogy először csak egy vonalat használva sokkal könnyebben értelmezhető a hangok egymáshoz viszonyított helye.

Fontos és nehéz kérdés, hogy milyen kottákat használjunk a kicsiknél. A hagyományos zongoraiskolák általában még az előképzősöknek is nehezek, nem véletlenül egyre elterjedtebbek a kisebbeknek szánt kötetek, mint például Monszport Krisztina és Horváth Barnabás *Zongoraiskola 1. kezdőknek* című kötete vagy John Thompson *Easiest Piano Course* című 1. kötete. Ezek a kották lassabb tempóban és színesen vezetik be lépésről lépésre a hangokat és az új ismereteket, az opcionális kíséretük pedig az együtt zenélésre is alkalmat adnak. Hasznos lehet Kurtág Györgytől a *Játékok* is, amely kötetnek segítségével a gyerekek könnyedén, kötöttségektől mentesen fedezhetik fel a hangszer jellegzetességeit és lehetőségeit. Több tapasztalt zongoratanár ismerősöm is javasolja kicsikkel való kezdéshez a kevésbé ismert Klaus Runze *Zwei*

²³ Megyimóreczné Schmidt Ildikó: *Zongora hangszeres tanításmódszertani jegyzet* (2015) 49.

Hände – Zwölf Tasten című zongoraiskoláját. Ezt a kottát Dr. Gallai Istvánné a Parlandóban megjelent korai zongoraoktatás módszertanáról írt cikkében²⁴ is ajánlotta az óvodáskorúak zongoratanításának egyik főbb kiindulópontjaként.

A magyar zeneoktatásban a relatív szolmizációnak már a zeneoktatás megkezdésétől nagy jelentősége van, legelőször ezzel kerülnek kapcsolatba a szolfézsórák során az előképzős gyerekek, az ABC-s hangokkal csak később vagy a hangszeres órákon találkoznak. Párhuzamos használatuk viszont óvodáskorúak esetében még lehet, hogy túlságosan bonyolult, ennek ellenére erre is született már magyar vonatkozású próbálkozás, például Kalmusné Idrányi Eszter *Eperhajó* című kötete, ami a szolmizációt alapul véve a zongoratanulást az énektanulással párhuzamosan vezeti be a 4-12 éves korú gyermekeknél.

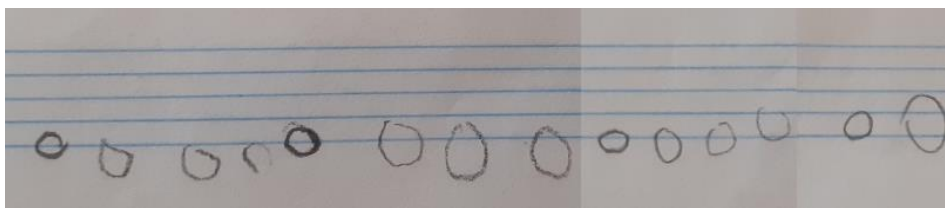
A darabok kiválasztása során szem előtt kell tartanunk viszont azt, hogy a gyerekek a rész és az egész viszonyát még nem teljesen értik, az összefüggő részeket nem képesek még minden esetben összekapcsolni.²⁵ Ezért érdekesebb csak rövidebb darabokat tanulni nekik, én is úgy tapasztaltam, hogy bármilyen jól is megy két egymás utáni rész, a legnehezebb feladat azok összekapcsolása és összetartozóként való értelmezése.

6.6. Zenei írás

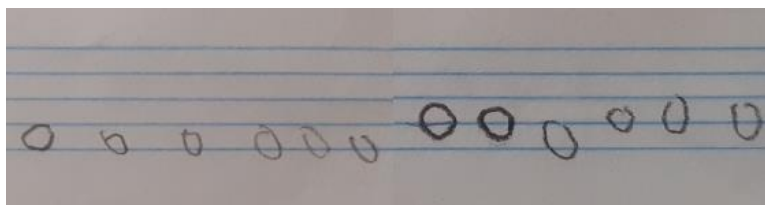
A kottaolvasáshoz szervesen kapcsolódna a zenei írás is, viszont igazán ez csak jóval később fejleszthető az óvodásoknál. Főképp nem azért, mert nagyon bonyolult számukra a hangok és a kotta összeegyeztetése, hanem mert a kézügyesség terén nem elég fejlettek még. Egy 5 éves növendékkel, aki már fél éven át heti rendszerességgel járt zongoraórára, megpróbáltam egész értékeket rajzoltatni a megadott helyekre az ötvonalas rendszerben (10. ábra). Annak ellenére, hogy már a kották látványához hozzászokott, és a kottákban szereplő hangok egymáshoz viszonyított helyét is értelmezni tudta, meglepően nehezen boldogult a feladattal. Miután pár alkalommal gyakoroltuk a kétvonalas rendszerben való írást, már egyre sikeresebbnek bizonyult az ötvonalas rendszerben is a feladatok megoldásában (11. ábra).

²⁴ <http://www.parlando.hu/Gallai.htm?fbclid=IwAR3d5R-hynXgreu7nxYWGjaZq0H6FGAZWVeMFc65UCKExBnUyCylyiaIhbs> [letöltve: 2021. 11. 04.]

²⁵ Kádár Annamária: *Mesepszichológia* (Kulcslyuk Kiadó, 2012) 34.

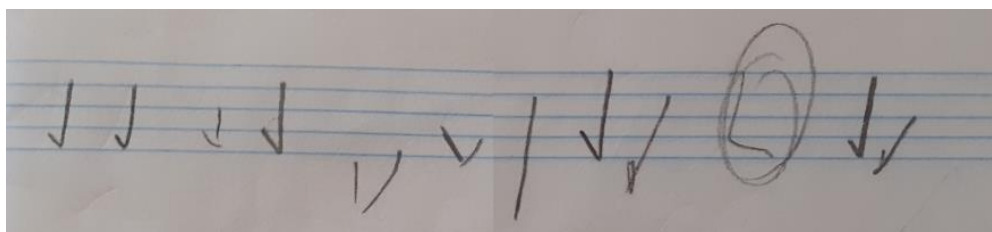

10. ábra: Első próbálkozások

11. ábra: Pár alkalommal történő gyakorlás után

Az íráskészség fejletlenségét mutatják a ritmusértékek írására tett kísérletek is (12. ábra). Ebből látszik tehát, hogy a hallott ritmusértékek vagy hangok lejegyzése ebben a korban még szinte kivitelezhetetlen, legfeljebb a „rajzolásuk” gyakorolható.

12. ábra: Tá ritmusértékek rajzolása

6.7. Ötletek, módszerek

A 20. századi reformpedagógiai törekvések eredményeként számos olyan alternatív zeneoktatási módszer jelent meg, amelyeket vagy amelyek bizonyos részeit ma is érdemes lehet használni. Ezeknek a módszereknek az egyik közös ismérve, hogy nemcsak egyedül a zenét állítják a középpontba, hanem előszeretettel alkalmaznak különböző társművészeteket is. Kokas Klára módszerénél megjelenik a mozgás, a képi ábrázolás (festés, rajzolás), Yehudi Menuhinnál a szerepjáték, Dalcroze-nál a mozgás, Apagyi Mária és Lantos Ferenc nevelési programjában pedig a képzőművészet és a mozgás kap fontos szerepet a zene mellett. Ez a társművészetekre való támaszkodás jó ötlet lehet az óvodáskorúak zeneoktatásánál is. Például ahogyan Dalcroze a természetes

egyenletes mozgást veszi alapul, hasonlóan Papp Lajos is az egyenletes járást veszi segítségül *Zongora-ABC*-jében a ritmusérzék megalapozására.

Kovács Géza speciálisan zenészek számára kidolgozott módszere az 1960-as években egyedülállónak számított a szakmai ártalmak megelőzése és kezelése terén, és azóta is elterjedt és előszeretettel használják. A Kovács-módszer gyakorlatai gyerekek körében már a hangszeres zene megkezdése előtt is alkalmazhatóak. Mivel a gyerekeknek nagy a mozgásigényük, így legtöbbször szívesen foglalkozik a Kovács-módszer egyes gyakorlataival, főleg azokkal, amelyeket különböző eszközök (például léggömb, labda) segítségével hajthatnak végre.

Kifejezetten az óvodáskorúakkal kapcsolatban Krisztián Ágota *A varázsló trükkjei* című tanulmányában²⁶ három módszert („trükköt”) említ, amelyek segítségünkre lehetnek a zeneórákon kívül is, ezek pedig a játék, a mese és a rajz. Ezeknek a módszereknek az alkalmazása nemcsak az órákat színesítheti és teheti élményszerűvé, hanem a gyerekek belső világára is jó hatással lehet. Komponálhat például a gyerek egy meséhez passzoló kisebb darabot, vagy akár fordítva, egy létező műhöz is ki lehet találni különböző történeteket. Hasonló módon a rajzolást is könnyedén be lehet vonni az órai munkába.

Varró Margit szerint felnőtt korban is ritka az, amikor az átélőképesség tisztán zenei, a legtöbb embernek zenehallgatás és zenélés közben belső képei, asszociációi vannak. Gyermekkorban pedig még erősebben működnek ezek az képzettársítások, gyakran kapcsolják a gyerekek a zenét vizuális képekhez, színekhez, természeti jelenségekhez, de vannak, akik leginkább érzésekhez, hangulatokhoz vagy éppen a beszédhez kötik a hallottakat. Nem szükséges, sőt lehet, hogy káros is mindenáron erőltetnünk ezt a képekben való gondolkodást, de nem árt, ha tisztában vagyunk a gyerekeknek ezzel a sajátosságával, viszont előfordulhat, hogy egyeseknél még hasznát is vesszük ennek.²⁷

Már a 1990-es években megállapították a kutatók különböző agyfiziológiai felfedezések eredményeként – és Freund Tamás révén ez a gondolat széles körben ismertté is vált –, hogy “öröm nélkül nincs hatékony tanulás”.²⁸ Érdemes tehát minél élvezetesebbé tennünk az órákat az eredményes tanulás érdekében is.

²⁶ Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejlesztélektan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997) 220.

²⁷ Varró Margit: *Zongoratanítás és zenei nevelés* (Editio Musica Budapest, 1989) 221-225.

²⁸ <http://csillagberek.hu/elmeny-es-orom-nelkul-nincs-hatekony-tanulas/> [letöltve: 2021. 11. 04.]

Ahogy a kérdőíves kutatásomból kiderült, a tanárok számára a koncentráció fenntartása az egyik legnagyobb nehézség a kisebbek tanításakor, a fentebb említett ötletek és módszerek ennek az akadálnak a leküzdésében is segítséget jelenthetnek.

6.8. Szakmai együttműködés

A zeneiskolába járó növendékek ideális zenei fejlődése és az esetleges problémák megelőzése, illetve megoldása érdekében a szolfézstanár és a zongoratanár együttműködésére van szükség. Nem elég viszont csak a kettejük közös munkája, hanem a szülőknek is nagyon fontos szerepük van a gyermekek zenetanulásának eredményességében. A családtagok azok, akik megteremtik a feltételeket az otthoni gyakorláshoz, biztosítják hozzá a megfelelő körülményeket, és szükség esetén biztatják, gyakorlásra buzdítják a gyermekeket.

Ahogy már fentebb említettem, egy óvodás esetében nem várható el az önálló gyakorlás, így a szülők szerepe még fontosabb ebben az időszakban. Vitatható, hogy ilyen életkorban egyáltalán már szükség van-e otthoni gyakorlásra, de ha mellette döntünk, ez mindenképpen csak a szülők bevonásával lehetséges. Shinichi Suzuki nem véletlenül kezdte a kisgyermek zenei oktatását a szülő tanításával. Kétségtől elvonhatók azok a növendékek, akiknek szülei részesültek zenei képzésben. Az otthoni gyakorlásnál viszont még lényegesebb, hogy milyen egyéb zenei hatások érik a zeneórákon kívül a gyermekeket. Fontos, hogy a családok életében is a mindennapok része legyen a zene akár a szülők zenélése, éneklése által vagy akár csak zenehallgatás segítségével.

A kérdőíves kutatásban résztvevő tanárok közül azok, akik nem szívesen tanítanak óvodást, leginkább azzal indokolták döntésüket, hogy nincs kellő szakmai tapasztalatuk hozzá. Ebből is látszik, hogy alapvetően nem értünk ehhez a feladathoz. Nem kapunk ilyen jellegű képzést az egyetemen, de nemcsak az alkalmazható zenetanítási módszerek ismeretének hiánya okoz nehézséget, hanem ennek a korosztálynak a sajátosságaival sem vagyunk eléggé tisztában. Erre a problémára megoldás lehet az, ha megpróbálunk óvodapedagógusokkal együttműködni. Egyre inkább elterjedt gyakorlat, hogy az óvodák és zeneiskolák együttműködésének keretében hangszeres bemutatókat és kisebb hangversenyeket tartanak az óvodákban a gyermekek számára a zenetanárok és a fiatal növendékek. Ezek a programok nemcsak arra ideálisak, hogy a gyermekek lehetőséget kapjanak a hangszerekkel, a zenével és akár a leendő zenetanárukkal való megismerkedésre, hanem alkalom nyílna az óvodapedagógusok és

a zenetanárok szakmai konzultációjára is. Segítséget nyújthatnak az óvodapedagógusok a hangszeres tanárok számára abban, hogy hogyan érdemes együtt dolgozni a kisgyermekkel, mire szükséges odafigyelniük a zenetanítás során, és milyen motivációs vagy akár fegyelmezési eszközöket alkalmazhatnak.

Összegzés

Dolgozatomban áttekintettem az óvodáskor és a kisiskoláskor életkori sajátosságait, majd összehasonlítottam a két korosztály zongoratanulásra való alkalmasságát. Mivel pár éven belül is rendkívül nagy változásokon mennek keresztül a gyerekek, muszáj figyelembe vennünk a két korosztály közti lényeges különbségeket. Ezek alapján kifejtettem, hogy milyen előnyei és hátrányai lehetnek az óvodáskorban és a kisiskoláskorban kezdett zongoratanulásnak.

Nemcsak a fejlődéslélektani ismereteket vettem alapul, hanem néhány neves zongorapedagógus álláspontját is ismertettem, valamint egy saját kérdőíves kutatás formájában kikértem a kollégáim véleményét is e témakörrel kapcsolatban.

Még ha egyértelműen nem is találtam meg a választ arra, hogy érdemes-e iskoláskor előtt elkezdni a zongoratanulást, az kiderült, hogy a tanulási formák életkori sajátosságaiból adódóan mindenképpen más hozzáállásra van szükség, és más módszereket kell keresnünk hozzá. A tanárok egy része nyitott a feladatra, rendelkezésre állnak kisebb gyerekeknek használható kották is és olyan különböző technikák, amelyekkel színesíthetjük az órai közös munkát.

Téves lenne viszont a zeneoktatásnak az ilyen korú gyermekeknek nagy elvárásokkal nekiindulni és túl gyors tempót diktálni. Jobb, ha csak a későbbi zenei tanulmányok megalapozásaként tekintünk a foglalkozásokra, melyekkel felkelthetjük a gyerekek érdeklődését a zene iránt. Így játékos módon ismerkedhetnek meg a zenével és a hangszeres játék alapjaival, felfedezhetik a zongora működésében rejlő lehetőségeket, és meghozhatjuk a kedvüket a későbbi hangszeres tanulmányokhoz.

Irodalomjegyzék

Nyomtatott források:

Földes Andor: *Zongoristák kézikönyve* (Zeneműkiadó, Budapest 1967)

Varró Margit: *Zongoratanítás és zenei nevelés* (Editio Musica Budapest, 1989)

Bernáth László, Solymosi Katalin: *Fejlődéslélektan olvasókönyv* (Tertia Kiadó, 1997)

Teöke Marianne: *A zongoratanításról* (4. bővített kiadás)

Vekerdy Tamás: *Érzelmi biztonság* (Kulcslyuk Kiadó, 2011)

Kádár Annamária: *Mesepszichológia* (Kulcslyuk Kiadó, 2012)

Megyimóreczné Schmidt Ildikó: *Zongora hangszeres tanításmódszertani jegyzet* (2015)

Internetes források:

<http://www.irisro.org/pedagogia2014januar/0312GombasJudit.pdf>

[letöltve: 2021. 11. 04.]

http://www.edu.u-szeged.hu/phd/downloads/gevayne_janurik_ertekezes.pdf

[letöltve: 2021. 11. 04.]

http://real.mtak.hu/46743/1/Csepe_Zene_agy_egeszseg_2016

[In Falus A szerk Zene es egeszseg Kossuth u.pdf](#) [letöltve: 2021. 11. 04.]

https://fidelio.hu/klasszikus/igy-keszulnek-futoszalagon-a-kivalo-kinai-zeneszek-3868.html?fbclid=IwAR1ap3hHHs1aj3UF_N7CoOKUMEaW8sw1pKK9CT25mwdqO7RTajS-qWwRj5Y [letöltve: 2021. 11. 04.]

https://www.parlando.hu/2015/2015-3/Kodaly-modszer-Kinaban.htm?fbclid=IwAR2Pipgv5UYeG-H-ZZZ7wtqsU5kktPN3o64AskxD54gRgt1_UI4Qk2H-fbo

[letöltve: 2021. 11. 04.]

http://www.parlando.hu/1962/1962-05-01_Zeneped.htm [letöltve: 2021. 11. 04.]

<http://www.parlando.hu/Gallai.htm?fbclid=IwAR3d5R-hynXgreu7nxYWGjaZq0H6FGAZWVeMFC65UCKExBnUyCylyia1hbs> [letöltve: 2021. 11. 04.]

<http://csillagberek.hu/elmeny-es-orom-nelkul-nincs-hatekony-tanulas/>

[letöltve: 2021. 11. 04.]

Függelék

1. melléklet:

Kérdőív a hangszeres tanulás kezdetéről

1. Melyik életkort tartja a legalkalmasabbnak a hangszeres tanulás elkezdésére?

6 éves kor előtt 6 éves kort 7 éves kort 8 éves kort 8 éves kor utánit

2. Melyik életkorban kezdenek leggyakrabban Önnél a növendékek?

6 éves kor előtt 6 éves korban 7 éves korban 8 éves korban 8 éves kor után

3. Volt-e pedagógus pályafutása során tapasztalata óvodáskorú gyermekekkel?

igen nem

4. Ha igen, tapasztalatai többségében pozitívak vagy negatívak?

pozitív negatívak

5. Tapasztalt-e a későbbiekben fejlődési különbséget az átlagosnál korábban kezdett növendékeknél?

igen nem nincs hosszú távú tapasztalatom

6. Ha igen, összességében pozitív vagy negatív irányban?

pozitív negatív

7. Mi okoz Önnek leginkább nehézséget az átlagosnál fiatalabb növendékek hangszeres oktatásában a többiekhez képest?

koncentráció fenntartása motiváció finommozgás fejletlensége
tudás átadása egyéb, és pedig:

8. Ön szerint hátrány-e, ha a hangszeres tanulmány megkezdése előtt a gyermek nem részesült zenei előtanulmányokban (pl. szolfézs, zeneóvoda)?

igen nem

9. Szívesen foglalkozna óvodáskorú növendékkel?

igen nem nem tudom

10. Ha nem, miért nem? Több válasz is lehetséges.

nem érzem magam alkalmasnak rá nem tartom helyesnek

nincs kellő szakmai tapasztalatom hozzá egyéb, és pedig:

.....